

Szindbád, az átutazó

Amíg az asszonyjáró Szindbád Felvidékről Nyírségre és boldogult úrfikortól a családi kriptá felé (vagy fordítva) vándorol, épp akkor érjük tetten alkotó mesterét, amikor szivarfüstös ébrenlét és tollsercegéstől hangos álmodozás határán csodálatos időviszonyok játékát űzi.* Vidék és főváros mérhetetlen távolságán zsonglörködve, egy sohasem volt világ utasával napok és évek teljességét vagy éppen légüres zakatolását követelt figyelemmel, hogy valamely szépségesen míves értelmét, álomszerű érvényét adja a túlságerős is közönséges létezőnek — miközben líralvá tevén a próza dobozását, elaltatja pár percre a nappal és éjszaka váltakozásának könyörtelen rációját. Mig a földünkre származtatott hajós végigszindbádkodja sok száz esztendő életét, bőven van alkalmunk elképzelni őt: akárha egy század eleji bronzplakettre merevedne az arca — s tán egy merészen feltételezett Beck Ö. Fülöp-érmén meg is maradt volna így: élénk szemmel, alatta a sok mosoly és pajzanság nyomjelző redőivel és a végleg kifehéredett s mégsem öregítő halántékkal. Íme Szindbádunk, „a fáradhatatlan utazó, nők barátja, kisvárosi házakban álmodozó asszonyok lovagja, zárdába lépő szüzek utolsó világi gondolata, öregedő hölgyek reménysége...”

Az, hogy Szindbád a valóságban nincs, nem lesz, s mégis lehetne, legalább olyan természetesnek tűnik, mint az, hogy neki oka is, célja is a nők szerelme — persze könnyű neki, a „szerepnyke anyai juss” biztonságos árnyékában; de hát hogy is képzelhetnők el „hajósunkat” munkásan, olajos dokkzubonyban vagy kifényesedett fekete karvédóval egy tucathivatal asztala mögött! Hogyan is keltene szelid ábrándokat a korai szecessziós kísérletek ivelése és hogy sziporkázhatna a harsány „szindbádias” neobiedermeier, ha a nagyvilági lovag gondolatai közé akár pillanatokra is a betevő falat gondja furakodna. A vörösborkok és hajnali korhelyevesek maguktól értetődően statisztálnak az utazó mindennapi színjátékában. Igen, Szindbádnak mint ha minden porcikája, legkisebb sejtje is szerelem- és asszonyatomokból épülne; vágyakozás és megvalósulás között azonban a lehető legnagyobb és legelegánsabb utak húzódnak, az érzelemszerzés minden naturalisztikus ösztöniségtől ment ötletei, komolyan vett és „sürgösen” átélt csínyek, mulasztást nem tűrő, nemes elintéznivalók: önzően s alkalmanként mégis az önfeláldozás őszinte hevével. A hajós nem egyebet, mint élni, szépen élni akar.

Szindbád azonban, mint egy hosszú földi jelenlét bőlse, korántsem csak első és legfontosabb lételemét hajszolva utazgat, hiszen volt és van ideje éppen az idő különösségeinek tanújává válni, és valahogy soha nem elégedhet meg az idő irányával, lévén hogy az „értékelés” gyanús misszióját felvállaló távlat bizony nemcsak álomszerű szépséggé emlékiesíti a történetek epizódjait, hanem egyúttal el is mossa azok varázsát. Ezért sugallja a Szindbád-történetek jókora része az emlékek s velük az idő szétfoslását; s lám, hajósunknak komoly oka van képtelenségét érezni az élmények természetével s a kronosz megragadhatóságával szemben. Felkapszkodván pedig a hosszú és számos évek grádicsán, számot vehet a végesség és (bizony!) az ismétlődés drámájáról: alkalma és jogalapja lesz megállapítani, mekkora értékek s mily kicsiny lehetőségek környezik ittlétünk napjait. És persze mi sem természetesebb, hogy Szindbádunk valamely fiatal, halovány, csendes asszonyon elmerengve pergeti le maga előtt összes szerelmének szabványosíthatón jellegzetes életfilmjét. Nagyon jól tudja ugyanis, „hogy a fehér, vérszegény menyecskéből egykor piros képű, domború keblű asszonyságok lesznek, mert hisz a nagymamánk is ilyen volt. És bizony képen teremtik a bérest, ha arra okot szolgálta-

tott. Majd ősz fejjel táncolnak az unokájuk lakodalmán, és aztán a falra költöznek, arany rámba, olajba füstve, hogy onnan figyeljék az utánuk következő asszonyok sorát, örömet és bánatát.” Szindbádot nyugtalansága — mert a leélt idő tartalmával szemben vesztésre áll — űzi városról városra (vagy éppen falura), és csak időnként térhet meg otthonos Óbudájára, ha éppen oda rendeli őt leg-sürgősebb fodros-szoknyás ügye. Ahogy a fényképeken sejtelmesebb szürkével előde-rengő távolabbi kémények, tornyocskák és kihívó szélkakasok, úgy az esztendők mélységéből kikívánkozó női arcok, vállak és bokák is halványabban, ám sejtetőbben ingerkednek utazónkkal, ezért hagyja maga mögött kilométerek százait, hogy felülvizsgálja emlékeit, s hogy kiderüljön Szindbádunk legkeserűbb élménye: az emlék többnyire hazug, vagy mélyebben őriz, mint hajdani mamborában — fájdalmat, féltelmet, megaláztatást.

Szindbád útjai évszakok és vidékek változatos világában mindig hangulatok mérőidőkövel mellett kanyarognak. A hajós úgy „fogyasztja” ódon családi lakok, vadszőlős udvarú falusi házikók vagy éppen kastélyok hangulatait, ahogyan a borkóstoló harapdálja a hegylevét, teljes énjét ráállítva a zamatra, hogy annak elmúlásában — emlékében! — megmaradjon mégis a bor teste. S hogy Szindbádunk elméjében az emlékek patinája mögött mennyire megmarad az, amitől ő, az elsuhanó utas több lesz, arra rábizonyít színes elemző készsége, amely — ha kimondatlanul is — mindig összeméri a hajdandvult rájongó, bőrében alig-alig megférő, szerelmes Szindbád pillanatnyi rövidlátásait az öregedő hajós higgadt, odaadó érzelmességével. Hangulat-kultuszának teljében Szindbád mint hatalmas tarka legyezőt tart maga előtt múltját, nosztalgiával elegyítvén a hozzá sohasem hűtellen jókedélyt.

Íme, hajósunk ránk öröklődő, pazar kincsei — átutazása közben mintha el-elhullajtana belőlük valamit, hogy Krúdy felvegye és átadja nekünk. Mint legigazibb alter egoja, a Rezeda Kázmér-, Szomjas Gusztó-, Álmos Andor-alkotta csoportképből ő az, aki leginkább versenyképes az irodalmi időnek; és lám, már Krúdy helyett beszélünk róla, mint olyanról, akinek figurája megmaradt a sohasem-idő és sehohsem-tér filmszalagján. Mig Krúdynak legfeljebb szivarfüstjét és tűrócsuszait őrizi „sokunk visszavonatkozató „emlékezete”. Persze így is van ez rendjén. És közben nyomkereső eszmélkedések háttéréből előjön a kérdés: lett volna vajon Szindbádunk, ha Krúdy Gyula színes élete nem a szabadság — sőt alkalmanként a szabadosság — megfogalmazatlan mottójával telik el? Hol maradt volna a könnyedség, a szépség szívesen hozott áldozata, amely alvatlan éjszakákban, másnapos, harmadnapos ürességekben, közérkölszi szemöldökráncolásokban fizettetett meg? Krúdy és Szindbád közös hitvallása, hogy tudniillik szépen kell élni, valahogyan védekezés is az előrenézés kilátástalanságával szemben. Nem az öncélú hedonizmus, nem is a befeledkező ideálkultusz szolgáló lányává szegődik a kellem és az öröm keresése, hanem az emberközeli, elemi szinten is szép sürgős élnivaló tudatosodik benne.

Mi pedig megmaradunk a könyv előtt, s már régen tudjuk, hogy a helyünk kis ideig Szindbád mellett van. Utitársakká leszünk, és — bár vonaton, postakocsin... nem ildomos ismerkedni — együtt lelkesedünk a hajóssal, amikor utánanyúl múltjának.

JAKABBFY TAMÁS

* Krúdy Gyula: Francia kastély, Történetek, kisregények. Válogatta és a bevezetőt írta Kozma Dezső. Dacia Könyvkiadó. 1987.